

БНР, Програма “Хоризонт”

4 декември 2016 г.

Бисер Петков: Има признаци за стабилизиране на пенсионната система

Водеща Диана Янкулова: Бисер Петков, управител на НОИ, е наш събеседник в следващите няколко минути. Идея за разговор, породена пак от дебатите в Народното събрание около бюджета и много употребяваната дума „пенсии“.

Добър ден, г-н Петков.

Бисер Петков: Добър ден, на Вас и Вашите слушатели.

Водеща: Приетият бюджет на общественото осигуряване ще донесе ли стабилност на системата? При какви обстоятелства сметката за 2017 г. може да бъде изпълнена?

Бисер Петков: В приетия през миналата седмица Закон за бюджета на ДОО за следващата година вече има признаци за финансово стабилизиране на пенсионната система. Те се проявяват в това, че за първа година, от много години насам, ръстът от приходи от осигурителни вноски в бюджета на ДОО превишава около два пъти абсолютния прираст на разходите, което има резултат в намаляване на ръста на предвидената субсидия за покриване на недостига на средства. За следващата година предвидената субсидия за покриване на недостига на средства, това, което ние обичайно наричаме дефицит, е с около 320 млн. по-малко спрямо бюджета за тази година.

Водеща: Можете ли да ни кажете какво е съотношението в бюджета на ДОО, на държавната субсидия и на средствата от вноски?

Бисер Петков: Да. През последните години частта, финансирана от държавата, от държавния бюджет, т.е. в крайна сметка от данъците, които всички плащаме, превишаваше 50 %, а приходите от осигурителни вноски бяха под половината от общите приходи и трансфери от бюджета на ДОО. През 2016 г. има процес на подобряване, изравняване на дела на двата източника, а за следващата година е предвидено делът на държавата да бъде около 45.5 на сто, т.е. има значително намаление на участието на държавата във финансирането на разходите в бюджета на ДОО и то се дължи на по-големия ръст на приходите за следващата година, които идват главно от увеличаването на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ - с 1 % и от увеличаването на минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица и увеличаване на минималната работна заплата, която се явява минимален осигурителен доход за всички категории лица.

Водеща: Сивият сектор свит ли е според статистиката, с която разполагате? Осигуряват ли се все повече българи?

Бисер Петков: Мога да кажа, че приетите законови мерки, свързани с криминализиране на укриване на осигурителните вноски, добрата работа на приходната агенция, контролът, който се осъществява, води до ограничаване на сивия сектор. Доказателство за това е, че планът за приходите се преизпълнява. Тази година с около 200 млн. лв.

повече ще бъдат приходите, събрани от осигурителни вноски. Надявам се, че тази тенденция ще продължи и през следващата година. Разбира се, зависи от много фактори - от развитието на икономиката, от политическата стабилност, така че това са тенденциите, които се надявам да продължат, защото са в положителна посока.

Водеща: Като експерт, който основава всяка своя дума на разчетите, много е важно да ни кажете, за да се ориентираме правилно в ситуацията, която политиките наситиха с думи. Едните твърдят, че пенсиите могат да се увеличат и минималният размер на пенсиите в България да стане 300 лв., другите казваха, че това би взривило системата. Вие какво ни казвате?

Бисер Петков: Аз мисля, че изолираното увеличаване само на минималната пенсия не е добра политика, защото това води до нарушаване на принципа на справедливост в осигурителната система. Тук става дума за осигурителна система, чийто основен принцип е това, което се получава от тази система под формата на пенсия, това е валидно и за краткосрочните обезщетения, трябва да е максимално свързано с осигурителния принос, т.е. с внесеното в тази система, с продължителността на осигурителния стаж, с размера на осигурителния доход, върху който лицата са се осигурявали. Пенсиите, които са на минимален размер, те, разбира се, са трудови пенсии, за трудов принос и в момента се дотират, при сегашния размер на минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст. Увеличаването им почти два пъти означава по-голямо преразпределение, повече несправедливост в държавната система. По-смислена политика е да се търсят източници и ресурси за общо увеличаване на всички пенсии, защото това ще бъде по-справедливо и ще бъде в съответствие с осигурителните принципи.

Водеща: Разбрахме, че българските пенсионери могат да се надяват на 2,4 % увеличение от догодина. Вярно ли е, че в Македония и в Албания пенсиите били два пъти по-високи от българските?

Бисер Петков: Потвърждавам, че в Закона за бюджета на ДОО за следващата година е прието увеличаване на всички пенсии, отпуснати до края на 2016 г., с 2,4% от 1 юли следващата година. Това е обичайното актуализиране или индексирание на пенсиите, което традиционно се извършва от средата на годината. Този процент е сметнат на база на прилагането на т.н. Швейцарско правило, т.е. 50 % от ръста на средния осигурителен доход за 2016 г. и 50 % от индексите на потребителските цени. Тук искам да подчертая, че това увеличение, защото от началото на 2017 г. то ще се извършва чрез тежестта на година осигурителен стаж в пенсионната формула, ще се почувства още в началото на следващата година за новоотпуснатите пенсии, размерите им ще се изчисляват с по-високата тежест на осигурителния стаж. Ако до кра, след първи януари тежестта ѝ ще бъде 1,126 %.

Водеща: Малко по-висока. А за Албания и за Македония какви са сведенията Ви?

Бисер Петков: Аз не разполагам с точна статистика за размерите на минималните пенсии в тези държави. Доверявам се на казаното от народните представители, защото предполагам, че те са проучили, за да го заявят.

Водеща: А ние пък сме длъжни леко да се усъмним, защото едва ли демографската картина в Албания и Македония е много по-различна. Колко пенсионери издържа един работещ в България в момента?

Бисер Петков: В момента за 2015 г. 100 осигурени лица са издържали 77 пенсионери. Това е едно много важно съотношение във всяка една разходопокривна пенсионна система, нарича се системен коефициент на зависимост, т.е. броят на контрибуторите вътре в системата спрямо броя на бенефициентите. Това съотношение не е благоприятно, има много причини за него. По принцип тези системи работят без дефицит, т.е. приходите от настоящите работещи са достатъчни, за да покриват разходите за тези, които са вече в пенсия. Когато това съотношение е по-малко от 50 пенсионери, съответно пенсиите им се осигуряват от 100 работещи, но това е реалността и не очакваме тя съществено да се промени в следващите години, а в по-далечна перспектива в резултат от неблагоприятните демографски процеси да се влоши още повече.

Водеща: Ще компенсира ли пенсионната реформа, която предвижда постепенно увеличаване на възрастта за пенсиониране, това неблагоприятно съотношение.

Бисер Петков: Да, в период от 10-15 г. напред, когато според Кодекса за социално осигуряване е разчетено постепенно увеличаване на условията за достъп до пенсии, т.е. увеличаване на изискуемата възраст и изискуемия осигурителен стаж, това ще действа благоприятно върху коефициента на зависимост. Ние очакваме, че през следващите няколко години това съотношение ще остане на сегашното ниво, а през 2021-2022 г. ще достигне най-ниските си нива, най-неблагоприятните за системата - около 84 пенсионери ще се падат на около 100 работещи. След това, в средносрочен и дългосрочен период, това съотношение ще се влошава и броят на пенсионерите ще изпреварва броя на работещите и в края на прогнозата, която сме направили до 2060 г. очакваме броят на пенсионерите, които ще бъдат осигурявани от сто работещи лица, да достигне 88.

Водеща: Това наистина стряска. Отмина ли бумът на пенсионирането, който констатирахме миналата година, когато пенсионната реформа беше възприета, въпреки нейните тежести и мнозина на границата решиха да се пенсионираат, за да не се налага да работят по-дълго?

Бисер Петков: Надявам се да е отминал, макар че броят на новопенсионираните се лица зависи от различни фактори. Първо, зависи от кохортите, на които им предстои пенсиониране. Ние вече излязохме от поколенията на така наречения „бейби бум“, т.е. родените след Втората световна война, края на 40-те, началото на 50-те години. През следващите поколения броят на новородените намалява. Виждаме и тенденция за намаляване на общия брой на пенсионерите, която ще продължи и в бъдеще, но разбира се влияят върху желанието да се пенсионираат и да се упражни това субективно право и очакванията за изменение в законодателството, това го доказаха последните години. Аз се надявам, че с вече приетото законодателство се внася една яснота и предвидимост по отношение на условията за пенсиониране и това ще успокои хората, ще им позволи да планират нормално този момент в своя живот. Данните за 2016 г. показват, че броят на пенсионираните се лица е 107 078 души, много близък до броя на пенсионираните се през миналата година, само 585 по-малко нови пенсионери имаме през 2016 г. спрямо 2015 г. Това, което се забелязва е, че имаме „бум“, ако мога да използвам тази дума, по отношение на лицата, които се пенсионираат при условията на чл. 69, това са лицата от сектор „Сигурност“, работещите в системата на Министерството на отбраната и Министерството на вътрешните работи. Броят им за тази година е 6 693 души, което е два пъти повече в сравнение с 2015 г. Това се обяснява от въвеждането на възраст от

началото на 2016 г., от преходните режими, които запазиха условията за пенсиониране на нивото от преди въвеждане на възраст, от които много служещи се възползваха и от законовата промяна, която не изисква освобождаване от служба, за да се получи правото на пенсия.

Водеща: Много ли пенсионери от силовите ведомства прехвърлиха своите партии от втория стълб към НОИ?

Бисер Петков: Да, законодателят даде такава възможност с една преходна разпоредба, така наречения параграф 51, алинея 1 от КСО. Много се възползваха, става дума за млади пенсионери, които имат задължението да се осигуряват в универсален пенсионен фонд, т.е. са родени след 1960 г. и чиято отпусната пенсия, отпусната до края на 2015 г., е с намален размер от ДОО. В същото време те нямат право да получат пенсия от универсалните пенсионни фондове и трябва да дочакат навършването на общата пенсионна възраст. Голяма част предпочетоха да прехвърлят средствата си от универсалния пенсионен фонд към ДОО и да получат пенсия в пълен размер от ДОО. Ако общият брой на лицата, които до момента са се възползвали от този параграф е около 22 хиляди, около 15 хиляди от тях са от сектор "Сигурност", защото това право имат и пенсионирали се по-рано категорийни работници и получаващите инвалидни пенсии.

Водеща: Като заговорихте за инвалидни пенсии, се сещам за друга често употребявана фраза в бюджетната дискуссия, тази седмица в Народното събрание, особено Патриотичният фронт твърдеше, че ако има истинско преглеждане и отстраняване на фалшивите инвалидни пенсии, ще се освободи доста ресурс за увеличаване на истинските пенсии. Съжалявате ли, че реформата в ТЕЛК и тази година не се състоя?

Бисер Петков: Започвайки отзад напред въпроса Ви, мога да кажа, че съжалявам, че няма развитие по тази тема. Главно, защото проблема с инвалидните пенсии много често се адресира до НОИ, а обективно погледнато възможностите на НОИ да влияе върху този процес са доста ограничени, защото правото на инвалидна пенсия е на база на телково решение, т.е. решението на медицинската експертиза. По отношение на трайно загубената работоспособност НОИ има възможност само да обжалва, ако намира пропуски в това решение, но законодателят задължава института да изплаща и в случаите, в които обжалва. Когато едно решение се обжалва, се плаща пенсия, докато трае обжалването в размер на социалната пенсия за старост и това са възможностите на НОИ, така че промяната в системата на експертизата на работоспособността е ключова за решаването на проблемите с инвалидните пенсии.

Водеща: Вероятно бихте искали политиците да са по-експедитивни по този въпрос. Последен въпрос, още едно нововъведение имаме от следващата година, майките с деца до една година ще имат възможност да се върнат на работа преди детето им да е навършило тази възраст и работейки да получават и половината от майчинството си. Колко голям би бил интересът? Имате ли изчисления по този въпрос, по тази мярка, която, както каза министър Русинов, е един от начините да се повиши раждаемостта и да се промени ужасната демографска картина?

Бисер Петков: Тази мярка е насочена именно към стимулиране на по-бързото връщане на майките на пазара на труда, тъй като знаете, че българското законодателство е доста щедро относно срока на платеното майчинство. Също така е мярка за едно по-добро

съчетаване на личния, семейния и съответно професионалния живот на майките. По отношение на ефекта, трудно е той да бъде предвиден, защото става дума за решение на самите притежатели на това право. Искам да подчертая, че тази промяна в КСО влиза в сила от 1 юни, т.е. по-късно, а не от началото на следващата година, защото се изисква приемане на промени в подзаконовата нормативна уредба. Нашите очаквания са, че тази възможност ще активизира част от майките, особено тези, които са добре платени, които имат възможност да поемат разходите, свързани с отглеждането на децата им. По отношение на влиянието върху ДОО, ефектът ще бъде по-скоро положителен от гледна точка на това, че в момента само 1-2 % от майките се връщат на работа преди 410-я ден, т.е. преди изтичане на пълния срок на платеното майчинство. Очакваме този дял да се повиши и сме сметнали, че ако този дял се повиши на около 10% от майките, това е едно число около 4 200 се върнат на работа преди да изтече срока, т.е. след 135-я ден, общият финансов ефект за бюджета на ДОО ще бъде намаление на разходите от парични обезщетения за бременност и раждане в порядъка на повече от 3 млн. лв. и около 2 млн. лв. увеличение на приходите от осигурителни вноски. Връщайки се на работа, те ще се осигуряват и ще внасят в бюджета на ДОО. Но това са определени допускания и предстои да видим какъв ще бъде интересът към тази мярка.

Водеща: Благодаря Ви за това интервю. Финално изречение, ако трябва да определите бюджета на ДОО за 2017 г. с няколко думи. Той е?

Бисер Петков: Той е реалистичен бюджет, който е стъпка към финансовото стабилизиране и в който има стъпка, макар и малка, за увеличаване на пенсиите.

Водеща: Благодаря Ви.